

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

SUMARI: Aniversari.—Tirant lo Blanc, MARTORELL I GALBA.—Ceràmica de Paterna a Barcelona, ALMELA I VIVES.—València vista de lluny, ARTUR PERUCHO.—La imaginació, E. NAVARRO-BORRAS.—Getsemaní, DANIEL M. FERRANDO.—Poemes, BERNAT ARTOLA TOMAS.—El jazz, el maquinisme i la poesia pura, CARLES SALVADOR.—Rondalla de Rondalles (acabament.)—Notes.—Noticiari Bibliogràfic.

PREU: 25 cèntims

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES
REVISTA LITERARIA MENSUAL

PL. BOTANIC, F. 6.^a
VALENCIA

DIRECTOR

ENRIC NAVARRO-BORRAS

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ ANUAL

Ordinària (Un eixemplar cada mes.) **3 PTES.**
Protectora (Dos eixemplars.) **5 “**

Esta classe és feta per tal de que puguen enviar un número de propaganda a un Circul, Biblioteca o amic Pensent que a Valencia casi tot està per fer i és obra de molts la que s'hem proposat

AVISOS IMPORTANTS

Cada autor respon en absolut del treball que signa.

Els originals no es tornen.

Tots els assumptes; únicament per escrit, a la Direcció.

ANIVERSARI

Taula canvia de Director

Si fa un any preniem la ploma vacil·lants ara ens és grat trobar-la ferma. En tan poc temps hem conquistat l'atenció dels homens de lletres cap a València i hem fet que es millorara el concepte que d'ella es tenia. Les veus que ens arriben de totes bandes paguen l'esforç.

Però açó no és més que el primer pas. La excesiva modèstia de TAULA no ha de durar sempre; és deure de tots fer-la millor. Ja hem romput la indiferència i la temença — en molts casos justificada — de ser una publicació d'eixes que moren al número tercer. Nosaltres hem complit quant oferirem i encara hem començat els fonaments d'una Editorial que prompte eixirà triomfant.

La Direcció tramet a tots l'agraïment i es despedix. Un grup com el nostre, on dins un mateix ideari hi ha tants matifes i possibilitats deu renovar la sentinella de tant en tant. Les obres de l'home fatalment, duen la seua empremta. Corcer avesat a un mateix esperó sempre fa iguals marxex i aixó no ens plau per a una revista de joventut.

Des del proper número capità nou: l'Adolf Pizcueta.

RESUM: Administratiu — Taula de Lletres Valencianes — Comissió de Lletres Valencianes — AI ME LA I VIVES — València vista de lluny — ARTUR FERRECHÓ — La inspiració — EN NAVARRO-BORRAS — Governant — DA- NIEL M. FERRANDO — L'opinió — BERNAT ARTOR TOMEA — El text i l'indolència i la poesia pura — CARLES SALVADOR — Rondalla de l'Andalus (acompanyat) — Notes — Notícia Bibliogràfica.

PREU: 25 còpims

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

VOLUM I SETEMBRE 1928 NÚMERO 12

DEL VERGER CLASSIC

Tirant lo Blanc per J. MARTORELL - M. J. de GALBA

(Retrat de la Infanta Carmesina)

ACABADES aquestes raons, foren a l'esglèsia. L'Emperadriu entrà dins la cortina, e la Infanta no hi volgué entrar dient que feia gran calor; e no ho feia sinó perquè pogués mirar a tot son plaer a Tirant. E Tirant posà's prop l'altar ab molts ducs e comtes que hi havia. E tots li donaren l'honor que estigués primer per esguard de l'ofici que tenia. E ell tostamps acostumava oir la missa agenollat. Com la Infanta lo veu ab los genolls en terra, pres un coixí de brocat d'aquells que ella tenia allí, e doná'l a una de les seues donzelles que el portassen a Tirant. E l'Emperador qui veu fer aquella gentilea a sa filla, pres-hi molt gran plaer. Com Tirant veu lo coixí que la donzella l'hi adobà perquè s'agenollàs, llevà's de peus e feu gran reverència de genoll a la Infanta ab lo capiró fora del cap.

No penseu que en tota aquella missa la Infanta pogués acabar de dir ses hores, mirant a Tirant e a tots los seus molt ben vestits e abillats a la francesa. Com Tirant hagué molt bé contemplada la bellea singular de la Infanta, e lo seu enteniment discorregué fantasiant quantes dones e donzelles ell en son record haver vistes, e dix que jamás havia vista ni esperava de veure una altra tal qui fos dotada de tans béns de natura com aquesta, car aquesta resplendia en llinatge, en bellea, en gràcia, en riquesa, acompanyada d'infinit saber, que més se mostrava angèlica que humana; e mirant la proporció que la sua femeníl e delicada persona tenia, mostrava que natura havia fet tot lo que fer podia, que en res no havia fallit quant al general e molt menys en lo particular; car estava admirat dels seus cabells qui de rossor resplandien com si fossen madeixes d'or, los quals per eguals parts departien una clenxa de blancor de neu passant per mig del cap; e estava admirat encara de les celles que paria fossen fetes de pinzell llevades un poc en alt, no tenint molta negror d'espesura de pèls, mas estant en tota perfecció de natura; més estava admirat dels ulls que parien dues esteles redones relluïnts com a pedres precioses, no pas girant-los vigorosament, mas refrenats per graciosos esguards, parien que portassen ab si ferma confiança; lo seu nas era prim e afilat e no massa gran ni poc segon la llindesa de la cara, que era d'extrema blancor de roses ab lliris mesclada; los llavis tenia vermells com a coral e les dents molt blanques, menudes e espesses que parien de cristall. E estava més admirat de les mans, que eren d'extrema blancor e carnedes que no s'hi mostrava os negú, ab los dits llargs e afilats, les ungles canonades e encarnades que mostraven portar alquena, no tenint en res defalt de natura.

La novel·la valenciana cavalleresca del segle XV de la qual publiquem ací dalt este fragment, petitíssim, que havem intituat «Retrat de la Primcesa Carmesina» és un dels millors llibres — obra exemplar — de la nosira literatura clàssica. Es

influenciada de les literatures italiana i anglesa i sobre tot rep l'influència de la catalana, especialment de les obres de Ramon Llull i del cronista Muntaner. Els passatges de la vida de Roger de Flor i els de «Tirant lo Blanc» en l'orient mediterrà-

Ceràmica de Paterna a Barcelona

FA vint anys. L'any 1908, començaren els senyors Josep Almenar i Vicent G. Novella, unes excavacions al lloc anomenat El Testar, del terme municipal de Paterna. I el producte d'aquelles excavacions varen ésser carretades i carretades de ceràmica: d'una ceràmica decorada amb verd i manganès que semblava cridada a tindre una gran importància pels problemes artístic-històrics que podia resoldre, a més de la que ja tenia des del punt de vista artístic per la gràcia de les decoracions. «Abans de l'aparició de la ceràmica de Paterna—diu un crític—s'hauria dit que la ceràmica hispano-moresca era tota ella simplement un capítol brillantíssim de la història del reflexe metàl·lic.» I afegí: «Ningú no podia sospitar, com és possible que es pugui demostrar ara, que al costat de la tècnica del reflexe, que constituïa una sèrie històrica gairebé completa, vivia i es desenrotllava i potser en alguns moments predominava una tècnica en verd i manganès sobre fons blanc. D'ella, abans de Paterna, en teníem un document preciós i original en les troballes de Medina Elvira corresponents a l'època del Califat, completades desde 1912 per les de Medina Azzalica. D'ella en teníem encara un aspecte decadent en la ceràmica de Terol, que donava pels seus tipus més antics dates oscil·lants entre els segles XIV i XVI. Paterna, essent notable entre les xifres d'aquests dos nuclis de materials, vin-

ni, són quasi bé tots uns. En llegir una bona part del «Tirant», aquella en que es mou dins l'imperi bisantí, se recorda seguidament el fragment de la «Crònica» de Muntaner, dita de «l'Expansió de Catalunya en la Mediterrània Oriental». El comte Guillem de Varoic qui llig l'«Arbre de batalles» el qual és extret del «Llibre d'Orde de Cavalleria» de Lluïl mostra, a més, que Martorell escrigué la novel·la en vulgar valencià i que és una fantasia la pròpia dita de que fou traduïda del portugués i abans de la llengua anglesa. (Cervantes digué que l'autor del «Quixot» era un tal Hamete Benengeli i que ell era el seu traductor.)

La novel·la «Tirant lo Blanc» és catalana—valenciana, restringint l'àrea geogràfica—pel fons i per l'estil. En el «Retrat de la Princesa Carmesina» se troben algunes de les característiques: elegància de llenguatge, minuciositat descriptiva, realisme. Té a més, en el curs de l'obra, un gran plaer per les festes, el luxe de l'escenari i dels personatges i una sagacitat en l'invenció dels passatges, interesantíssims, que s'encaenen bellament per a donar unitat al llibre, d'aventures diverses. I encara la passió del libidinós en les figures que volteu Tirant.

Les cavalleries del dit capità no entren en els signes de les fades encisadores, sinó que ell i els altres personatges es mouen segons les lleis de la vida humana i, dit amb paraules cervantines, «aquí comen los caballeros y duermen y mueren en sus camas, y hacen testamento antes de su muerte», cosa a remarcar dins la literatura cavalleresca. Aquesta mateixa humanitat fa que l'humorisme i l'ironia que hi traspua i el libidinós de la cort grega fassen de més a més del llibre, «un tesoro de contento i una mina de pasatiempo».

Joanot Martorell comença el «Tirant» en dos de gener de l'any 1440 però no el pot acabar per mort; ho fa Martí Joan de Galba qui escriu la quarta part

finalitzant l'obra. El col·laborador de Martorell prou que procura continuar l'estil de les tres primeres parts però perd en vis còmica el que guanya en correcció i fluïdesa. M. J. de Galba és un hàbil, magnífic, literat que ni contrafé els personatges, ni refà la tònica realista.

Les edicions:

1.—La princeps és feta en 1490 a València per Nicolau Spindeler. El tiratge fou de 715 exemplars dels quals solsment se coneixen tres: el de la Biblioteca de l'Universitat de València, el del Museu Britànic de Londres i el de la Biblioteca Hispànica de Nova-York.

2.—Edició de 1499 a Barcelona. Impressors Pere Miquel Condam qui la començà i Diego Gumiel qui la termina. Un exemplar únic es coneix i es ara a la Biblioteca Hispànica de la Society de Nova-York.

3.—Edició publicada per Marian Aguiló, en Barcelona, dins la «Biblioteca Catalana» (anys 1875-1905). Impressors Celestí Verdaguer i Fidel Giró.

4.—Edició de 1904. Mr. Huntington fa una reproducció en facsímil del seu exemplar (el que és a la Bibl. Hisp. de N.-Y.), en tiratge de doscents.

5.—Edició de 1920. Joan Givanel i Mas la publica en dos volums, amb anotacions. Impressor Octavi Viader, de Sant Feliu de Guixols.

6.—Edició de «Els Nostres Clàssics», de Barcelona en curs de publicació (repartits, quatre volums). La tria del text, introducció, notes i glossari de J. M. Capdevila i de Balanzó. Impremptada als tallers de «La Neotípi» de Barcelona.

La bibliografia estudiant el «Tirant lo Blanc» és nombrosa. Hem allargassat potser massa aquesta nota per poder fer, com fora nostre gust, una llista dels erudits amb llurs obres més reexides i interessants.

C. S.

dria a treure'ls al caràcter de fets aïllats i sense lligam entre ells, que abans tenien, i bé que amb llacunes vindria a constituir una nova sèrie cronològica del verd i el manganès, des del Califat a Terol, que enriquiria considerablement la història de la ceràmica hispano-moresca.» Tal és l'interès artístic històric de la ceràmica de Paterna, augmentat ara per les troballes de ceràmica aspra en verd i manganès fetes a Bobastro (Andalusia). L'interès artístic el podrien dir, senzillament, unes fotografies...

* * *

Fòra de València, el descobriment ceràmic de Paterna no va produir aleshores ni en els anys immediatament posteriors cap sensació extraordinària. Clar és, de totes maneres, que en va produir molta més que a València. Els valencians tenen prou amb creure que són artistes. Neró, aï!, també ho creia...

No obstant, l'ocasió era magnífica per començar la replega necessària per el Museu de Ceràmica que València deuria tindre si posseïra un mínim de curiositat pel seu pretèrit, sobre tot quan aquest pretèrit ha generat una indústria que en l'actualitat dona un bon rendiment. L'exemple de Lyon ha estat lletra morta i putrefacta. I mentre hi ha Escola de Ceràmica a Manisses i una Escola de Ceràmica a Onda—les dos molt justificades—manca un Museu de Ceràmica i manquen fins col·leccions de vàlua milijana que puguen ésser visitades amb facilitat.

Però, quan els valencians dormien, els barcelonins vigilaven...

El Museu Municipal de Barcelona posseïa ja una quantitat de ceràmica valenciana donada per Josep Font i Gumà, l'autor de l'excel·lent llibre «Rajoles catalanes i valencianes». Aquesta col·lecció fon enriquida posteriorment per altres compres, entre les quals figura la de la col·lecció de l'escultor valencià Marià Garcia i Mas. Era natural, per tant, que el Museu Arqueològic de Barcelona procurara adquirir la ceràmica de Paterna. I, efectivament, la va acaparar, se la va endur a tonellades.

Lamentable per als valencians?

Lamentable, molt lamentable, lamentabilíssim.

Però cabia aconhortar-se pensant que els materials no s'havien dispersat, pensant que hi ha altres ciutats més llunyanes que Barcelona, pensant que allà estimarien el tresor que tenien...

Acò darrer ningú ho dubtava. I per si hi haguera cap dubte, la Junta de Museus de Barcelona va publicar una «Notícia sobre la ceràmica de Paterna» (Barcelona, 1921), en riquíssim follet, el redactor del qual fon Joaquim Folch i Torres, Secretari de la Junta, Director dels Museus d'Art i Arqueologia, historiador, crític. A més, va disposar una exposició de les principals peces adquirides i instal·là un taller per a anar reconstruint la totalitat de les fragmentades.

* * *

Fa uns mesos, alguns ciutadans de Barcelona varen reunir els diners necessaris per a comprar una tela de Josep de Togores, l'adquiriren i l'ofrenaren a la Junta de Museus per a que la posara en la pinacoteca corresponent. Però l'organisme esmentat no va admetre l'obsequi al·legant la immoralitat del llenç que representava tres xiques nues.

Açò originà molts comentaris adversos. Evidentment, passava alguna cosa...

I alguna cosa passa d'ençà que la damunt dita Junta de Museus ha estat renovada. Joaquim Folch i Torres, per exemple, ja no és relacionat amb ella.

Naturalment, seria inoportú parlar de tot això, si no tinguera cap connexió amb la ceràmica de Paterna. Però «Joan Sacs»—un bon amic de València—anuncia en un article titulat «Paterna» i editat a «La Publicitat» (9 del setembre corrent): «Hom diu si el valor de la ceràmica paternina és desconegut i befat, si hom acomiada el dos peons que reconstruïen les peces, si hom reembala els testos classificats i els no classificats i si hom desisteix de fer el museu de ceràmica paternina...»

Cal esperar que tot siguen remors sense fonament.

En cas contrari, desapareixeria un dels molins que tenien els valencians per a aconhortar-se de que la ceràmica de Paterna fóra el Museu Municipal de Barcelona.

I l'actual Junta de Museus barcelonina no hauria escrit cap pàgina de glòria.

ALMELA i VIVES.

València, vista de lluny

COM no passa res—després del molt que ha passat dins el món literari català—el cronista es veu obligat, ara, a la contemplació. Ho esguarda tot amb uns ulls nous, asserenats i equànims; pensa reposadament en les coses, i les medita; és a dir: fa tot allò que un periodista no pot fer si no és excepcionalment.

El cronista, del balcó de casa, veu un braç de mar blava; i la visió lluminosa de la mar, li recorda—sentimentalment—la seva València benamada, per a la qual voldria nous dies de glòria esplendorosa. I l'esguard es perd en l'horitzó i, sense saber com, arriba a la Malvarrosa i al Cabanyal per a enyorar-les dolçament, i—sense adonar-se,—es troba que està meditant seriosament, quasi d'una manera trascendental, sobre els problemes de la seva ciutat estimada.

Pensa en l'estat espiritual de València, i es condol que una ciutat tan dinàmica, tan eixerida, tan oposada a l'estèril immobilitat, no s'hagi decidit encara per seguir algun camí ben definit.

El diablet mofeta que tots portem dins, em parla a cau d'orella, irònicament, amb la bona intenció de complicar-me la vida, i em pregunta: «Qué és això dels camins? Quins camins vols dir? Ja es diu València del Cid!» I sense saber-ho, tal volta, el diablet interior ha posat el dit a la llaga, l'ha encertat a la primera.

València té, efectivament, dos camins a seguir: el de Don Jaume i el del Cid, el de Castella i el de Catalunya; i—davant el dubte—resta indecisa. O més ben dit, encara: no dubta, no es neguiteja, no sent la vitalitat del problema. Som els individus isolats, que ens hem decidit, privadament, per aquesta o per l'altra via.

—«I això—demana el diablet—vo's dir que té cap importància?»

Ja ho crec que en té, d'importància! Els híbridismes són sempre infecunds: un ase, és molt superior a un mul, per que té el do de la fecunditat. València—ja ho remarcà molt encertadament el nostre bon amic Almela i Vives en cloure el seu magnífic llibret sobre la nostra catedral—és una ciutat híbrida, i si no es decideix a lliurar-se del seu híbridisme, anirà indefectiblement a la seva anul·lació com a centre d'irradiació intel·lectual; és a dir: perdrà el més alt atribut de la civilitat.

Aprofitant uns dies de lleure; he rellegit els llibres que em van decantar, fa uns quants anys, cap al valencianisme, i els he trobat tan interessants i tan convincents com el primer dia que els vaig llegir. He pensat que si tots els llegien, es despertaria de seguida el sentiment de valenciania que tots els valencians tenim dins de l'ànima, i que nosaltres, els que fem TAULA i els nostres simpatitzants, tenim l'obligació de divulgar, de fer-los conèixer al nostre poble.

—«I qué en guanyarien, si els divulgàveu?»—fa el diablet.

—Personalment, no en guanyariem res. Col·lectivament, ho guanyariem tot; desvellariem l'interés per les nostres coses, per la nostra història i la nostra literatura, i pot ésser, això ens permetria de poder oferir dintre pocs anys una cultura autóctona ben estructurada.

—«Em feu llàstima»—afegix, amb una rialleta.—Preneu un to ridículament trascendental, i ningú no us fa cas!

—Que no?—dic jo, ara, perduda la equanimitat.—Doncs, mira: fins ara no hem pogut fer mes que una revista modesta; cadascú de nosaltres no ha realitzat mes que una obra que sols té el valor d'una prometença; tots estem en plena formació intel·lectual, començant com aquell que diu, a fer coses; i malgrat això, a fora hi ha qui es preocupa afectuosament del que fem, hi ha qui en parla per fer-ne l'elogi, hi ha qui ens dona l'alé que a casa nostra no ens volem donar. El que hauries de fer, amic diablet, és llegir una mica més la premsa de fora, i sabries que els diaris més representatius de Catalunya, se'n ocupen ben sovint dels llibres dels nostres escriptors, de les nostres conferències, de la nostra revista. I ja li hauries regraciat a l'admirable Carles Soldevila l'article

que ens va dedicar fa un any i el que ens ha dedicat fa unes setmanes. Decididament, tu seràs sempre un diablet ignorant i indiferent...

—«Tant me fa»—diu ell. I el seu escepticisme, se'm apar—dolorosament—com un símbol de la València benamada, que m'ha evocat la blavor del mar...

La imaginació

E. NAVARRO-BORRÁS

Em plauen més que els clàssics, els artistes nous; però menys que els clàssics els artistes d'ahir. Amb açó vaig d'acord amb la meua època.

Mai com ara ha planat sobre la humanitat l'esperit pràctic i en canvi, mai com ara la humanitat ha estat més devota de la fantasia. Avui molesta el realisme tant com fa trenta anys se li entregaren les preferències.

Tot hom cerca l'antídot i per això triomfa el cinema i l'exòtic, que és com dir sorpresa, miranda oberta a incalculables possibilitats—i per això està en descrèdit la poesia que no la rehabilitarà ningú mes que els poetes imaginatius.

Hi ha que cercar coses noves.

La sentència «no hi ha res nou davall del sol» ha d'entendre respecte de les passions i dels afectes. El geni, la imaginació sempre trobarà coses noves.

¿Quina cosa més nova que la televisió? ¿Quina altra més estupenda que aquest Kiazim, bey de Konia, poeta, que fa radiografiar el seu cervell i pot constatar, amb la categòrica afirmació dels radiòlegs, que posseix un cervell de un pes excepcional, que presenta circumvolucions extraordinàries i, deixant de banda la entrebancadora modestia, tramet als crítics el dictamen dels savis? Bernard Shaw podria posar un càustic comentari al fet.

Però no es pot negar que una *reclame* així no es fa sense una mica d'imaginació. Potser mai s'hauriem enterat a València ni del nom d'aquest poeta turc que, en fi de comptes... se'n aprofita de lo nou. Els que hem freqüentat la lectura de certs llibres, ara molt a l'ordre del dia, sobre tot a Nord-Amèrica, sabem com, al dir dels devot llurs, avui es poden obtindre magnífiques fotografies dels pensaments—ja no és sols que se tramet o llig el pensament—de la harmonia fònica, de l'aura humana... I cosa xocant aquestes fotografies tenen un formós sentit decoratiu i no s'havien aconseguit fins ara que la humanitat té el sentit del decoratiu, que és la realitat a través del somni. Pòrtic per a la recepció evolutiva del sentiment-esperit vers la divinal integració. Poesia sense mots que no veuran mes que els escullits, els imaginatius. Icar estigué molts segles donant la mà desde les anfractuositats del mite fins que acceptaren la invitació Bleriot, Farman, Wright...

Recordem aquelles llàgrimes de Teresa de Jesús quan lamentava que la finguesen per tan poca solta que temia no trobar confesor que volguera escoltar-la. Aquella angúnia per voler fer comprendre els seus extasis a persones tan sense imaginació que haurien enfonsat en un pou de tenebra un ànima de llum.

«Creo—diu—que eran cinco o seis—els confessors—todos muy siervos de Dios i dijome mi confesor que todos se determinaban en que era Demonio... A mí ningún consueño me bastaba... Tengo yo más miedo a los que tan grande le tienen al Demonio que a él mismo, porque él no me puede hacer nada i estotros, en especial si son confesores, inquietan mucho.» *Vida XXV.*

Inquietan mucho! Ja n'hi ha pera meditar en eixa expressió. Perquè per més que d'ença que el món és civilitzat s'està fent l'apologia del seny i del sentit comú és ben cert que la imaginació és qui l'ha enmenat a son esplendor actual. ¿I si encara el trobem tan imperfecte i dolent quanta imaginació no ens manca encara? Quans és sers imaginatius hem de desvetllar? Místics i poetes, inventors i filòsofs, guies de la humanitat, eixiu de vostre palau de vidre: Sempre hi haurà coses noves davall del sol car en vostre cervell nia el mític *oiseau bleu*.

Getsemaní (*)

EL Mont de les Oliveres! Heu's ací un nom familiar, que res mes pronunciat ja veiem els arbres magnífics gronxant ses grises cabelleres en la pau d'una tarda daurada; nom que sembla evocar un lloc de l'infantesa, nom sonor i dolç, que porta grates solituts a l'imaginació; paisatges nocturns amb cant de mussols i aloses matineres. Mes el Mont verdader de les Oliveres no l'haviem vist encara, eren tan sols monts amb oliveres. Al davant de nosaltres s'aixeca huí el mont sagrat, escalant les turqueses del cel. No fa molt, arribà a ésser una calvícia igual a les altres innombrables i desolades del paisatge palestí, però la mà d'un expert agricultor valencià, plantà els arbres actuals, que pujen com clars nuvolets per l'empinat mont. Aquest sols fet fa que els mirem amb major afecte encara, i que aspirem amb daler l'airet que ens arriba a través de les seues rames. Els olivars tenen sempre un encant misteriós que atrau màgicament; en el murmur de ses rames quasi arriben a endevinar-se estranys secrets de l'existència; quasi no acaben de definir-se mai; aquest és cabalment el ressort de la seua atracció. Els raigs del sol que descendeix, converteixen al Mont de les Oliveres en una cascata d'or vell, de la qual s'eleva el fumet blavenc de mil pebeters...

Al peu del Mont està Getsemaní, un hort sense importància; no obstant, ¡quina emoció a l'entrar en ell!

No més donar uns passos amb el nostre inseparable guía, ens aturem uns instants sense parlar. Al davant de nosaltres hi han unes oliveres centenàries torturades y retorçudes en contorsions violentes com les de Mallorca; xiprers, vells xiprers; rosers, geranis, unes passionàries que s'enfilen per les tàpies... i un encís inexplicable i indescriptible. A un estrem del petit hort s'està alçant un temple, sobre el solar d'altre romà,

El bon franciscà acompanyant té interès en presentar-nos a altres frares de València i avancem cap a una porta petita, a la qual fa sonar l'anella.

No passa molt de temps sense que ens cregam transportats a un indret qualsevol de les serres valencianes. L'ambient, els frares, la parla, el lloc, les oliveres, la quietut del paisatge, tot contribueix a l'il·lusió. La xarrameca es llisca agradósament, fins que els nous amics ens demanen la nostra opinió sobre el temple sense terminar encara.

El compromís no és petit, puix en el cas de que estiguen il·lusionats amb la seua obra no volem traure-los d'aquesta il·lusió, i ensems, l'edifici inoportú ens desagrada i no voldriem mentir. Procurem fer vore que nostra modesta opinió res pot significar i que quasi no ens havem adonat de l'obra, però no ens valen excuses; volen la nostra opinió sincera i sense eufemismes.

Netejant-nos un poc la suor del front, els diem que ens sembla errada la construcció a tal indret. No degué bastir-se res, però si era necessari, degué haver sigut una cosa molt modesta i sense pretensions; algo com les ermites valencianes, una cosa que no trencara l'harmonia de tan encantador lloc, manantial d'emoció cristiana. Aquesta que s'està fent és una miniatura moderna, que recorda a algun temple de Roma de grans proporcions. Ací, ni hi ha aquella grandiositat, ni gràcia alguna: ni, molt menys, idea de l'indret a que es col·loca. Igual podria estar sense desdir a qualsevullga moderna ciutat italiana o alguna de les noves poblacions properes als Andes. En un lloc com aquest sols pogué concebre l'idea d'un temple un home emocionat per el lloc mateix, artiste i creient fervorós, que haguera sabut traduir en línies la seua pròpia emoció. Un Fra Angèlic, potser...

—Però ¿on es troba aqueix home?

—S'espera fins que arribe; no cap dubte que existeix.

Ens aturem per si hem anat massa lluny, pero veiem que brillen les pupiles dels frares, com si haguerem encertat a definir les seues pròpies idees.

—Ha sigut una error—diu u d'ells—; això és un *garage*...

No tant, però que ha haguda error, no cap dubte. L'Arquitectura és l'art més difícil i delicat, i són molts pocs els elegits; no és cosa de càlculs, sinó de sentiments. El

(*) Capítol XI del recent llibre de l'autor «Palestina».

poema musical i l'edifici són quasi la mateixa cosa; ambdós naixen de la mateixa font. Aquest home potser sí a un bon constructor, però li manca l'alé diví, que fa cantar a les pedres... Tot edifici ha d'estar en harmonia amb el seu ambient, i en la quietud i humilitat d'aquest indret no deu intentar-se mai una reducció desdixada d'un gran edifici.

Així seguim parlant una estona sobre aquest tema que no s'esgota mai i que tan ens plau, fins que algú crida als frares, que se n'han d'anar.

En despedim un poc apressats i restem sols amb el guia, que ens invita a asseure-nos en un banc. La tarda és límpida i clara; es dibuixa tot meravellosament; al mont oposat s'alça la blancor ivorenca de Jerusalem, com una corona erissada de pics; als nostres peus serpeja la seca torrentera, aquell Cedró creuat tantes vegades per Jesús i sos deixebles per a vindre a aquest hort a descansar en tardes con aquesta, per a dormir a les coves veïnes, o per a continuar el seu camí vers lo alt, en busca d'un abric amb els seus bons amics de Betània, Maria, Marta, Llätzer, Simó el Llebrós...

El bon franciscà que restà amb nosaltres sembla capficat en profundes cogitacions; restà mirant cap a un punt del sòl sense parlar. Potser resa ..

En vista d'això, ens abandonem a les nostres pròpies sensacions; apoiem el cap en una mà i mig cloquem els ulls. S'ou l'agut piular d'un aucellet a l'arbre més proper. ¡Quina senzillesa, quin encant tenen aquestes contrades! ¡Amb quina pasmosa facilitat es reconstruïxen les escenes que narren els Evangelis! Heu's allí un grup de gent que s'acosta, seguint a un home que per a tots té una paraula: Jesús i sos deixebles. No hi ha res extraordinari en el fet, és una humil escena d'aldea. Mes arribà un dia en que l'escena canvià d'aspecte; era un dijous. Quan es feu de nit, aquestes oliveres començaren a retorçers de dolor en contemplar les horribles agonies del Fill de l'Home. Una vegada que hagué arribat ací, digué als seus deixebles que es retiraren a les grutes, conservant amb sí a Pere, Santiago i Joan, que es dormiren prompte, obligats pel cansament, mentres Ell passava les seues mortals angúnies. Tres vegades fon a despertar-los, però sos ulls estaven carregats de son i els deixà a la fi Restà orant a soles, enfonsant el seu front al sòl:

Pare meu, si no pot passar aquest càlzer sense que jo el bega, faça's la teua voluntat.

El silenci era profundíssim; la naturalesa s'havia quedat immòbil, com petrificada. *En això se li aparegué un àngel del cel, confortant-lo. I entrant en l'agonia orava amb major intensitat.*

I li vingué una suor com de gotes de sang, que rajava fins al sòl.

La nit seguia muda i quieta; potser cantava un au vaticinadora al brancatge; els negres nuvolots que creuaven els cels en marxa apressada, deixaven de vegades darrere de si llàgrimes tremoloses. Regnava aqueixa calma esfereidora que procedeix a la tempesta. Jesús s'aixecà i va dirigir els seus ulls vers la ciutat, de la qual descendia un resplandor rogenic. Pressentia el final de la seua vida, però ja no sentia inquietut; elevà els ulls al cel en un esguard pregon, que pareixia repetir ses paraules: ¡Fça's la teua voluntat! De la seua figura, que s'engrandia, es desprenien raigs lluminosos...

Després s'adreçà una volta més als seus deixebles amb pas ferm:

Apa, alceu se, anem-se'n d'ací: ja arriba aquell que m'ha d'entregar.

I marxaren a la cova a unir-se amb els altres.

* * *

Sentim que ens toquen un braç per a cridar nos l'atenció. Despertem d'un somni.

Un frare ens ofereix una flor arrancada de la passionària, fet poc freqüent, puix no está permés tocar res de l'hort. Li donem les gràcies.

El nostre guia s'esglaia de la gosadia de son company i mira a un costat i a altre, omplenat de gran temor. Tractem d'aspirar el tènue perfum de la flor, mentres contemplen una olivera que encongeix i retorç les seues rames en una dolor profunda.

Els dos frares discuteixen.

Nosaltres seguim el somni interromput.

I besem la flor.

DANIEL MARTINEZ FERRANDO.

POEMES DE BERNAT ARTOLA TOMAS

DEL POBLE

I

Lo mariner que perd lull en les ones
mirant la peixquera que desapareix
quan va a la ciutat se creu que les dones
son totes sirenes, mig dona i mig peix...

II

Donzelleta bruna
cabell de banús,
sèria com la Lluna,
ertà com un fus.

No em mires aixina
que no soc traidor
ni done metzina
que mate d'amor.

Mira'm donzelleta
ben de fit a fit:
Si tu eres negreta
jo soc ennegrit...

III

Quan hem de matinar
jai que és dolça la nit
i és greu abandonar
el llit!

Però després, llençols
i matalassos lluny,
lo matinet de Juny
és dolç...

IV

Un caragol era casat
amb una noble caragòla.
Sa casa estava en un parat
fet de cudols i de rajola.

Un dia estant el caragol
tranquilament prenent l'oratge
ixqué sa dona a pendre'l Sol
i a pasturar per el herbatge.

—Ai caragol,—digué—filll meu!
¿per qué en lo cap dus eixes banyes?
—Dels meus calvaris és la cren
i aixina sé quan tu m'enganyes.

I respongué la caragòla
que era més viva que la fam:
—iPuix quan esteu en la cassola
tots soleu traure'n més d'un pam!...

El pollastre diu l'alerta
dematí, dematinet,
i el bon llaurador desperta
amb un arissó de fret.

Deixa un sospir de recança
embolicat al llençol
quan dormint encara es llança
a vore si ha eixit el Sol.

Mira el Cel i el veu tot negre
(ha plogut tota la nit);
pensa en la saó i alegre...
es torna a ficar al llit.

ALBA

¡Com ressonen al camp
les campanes de l'alba
quan la terra és de malva
i lo cel és d'aram!

Lo Sol ix de son llit
cantant festes i gojos
encara amb los ulls rojos
de tan d'haver dormit.

Tremola el gregalet
en les branques florides
desvetllant les dormides
il·lusions de xiquet.

I tot és polsim d'or
i boira de misteri
on canten son salteri
les albes de l'amor.

Però sa veu no em duu
aquell goig que tenia
quan la nit era dia
i lo dia eres tu...

TRISTA

Ahir tenia un tresor
de sospirs i d'esperances;
huí les canyes s'han fet llances
per a enclavar-se al meu cor.

Ahir tenia...—¿qui sap
les il·lusions que tenia?—
Huí que mon cor les volia,
huí ja no me'n queda cap...

El jazz, el maquinisme i la poesia pura per CARLES SALVADOR

i II

La poesia pura puja en cilindre cap el cel de totes les sensibilitats. Ella dona la cara a totes les puntes de la rosa nàutica i sempre està orientada al nord—viu interès de l'ànima—i des de qualsevol punt d'ella—tots han esdevingut ja cardinals—que el poeta llance la fletxa emocional, rebrà la poesia l'acer vibrador. Si en cada una de les infinites cares del cilindre homi clava una sageta l'exornació total—poemes en dring—seria el carroussel sonor i giròvac encant de la fira, de la festa, literària.

Per a que la poesia valenciana pugua oferir al món aquesta verbena és menester que el jovent literat afine l'instrumental—lèxic, gramàtica, mètriques—i que deprenega tonades noves. I que cada jove posseixca l'ambició d'eregir-se en director d'orquestra, en caporal d'exploracions, en rector de capella. El trist fora no tindre Coloms que admirar ni Amèriques per descobrir. La desgràcia fóra que ningú no sentira dins d'ell l'ansia d'aplegar victoriós al seu Pol. En veritat, no hi ha fracassos àrtics ni antàrtics literaris—raids al realisme, raids al subconscient—sinó experiències d'útil autolaboratori des de on cada poeta amb la seva aeronau s'acosta cada punt més al desig de tots: recobrar l'ànima del poble.

I bé; les expedicions per a tal recobriment han d'anar colligades científicament puix sols així es podrà apercaçar l'èxit. Les matemàtiques literàries a estudiar són: els clàssics nacionals i estrangers—d'ahir—i els avantguardistes universals i nacionals—sempre a l'hora d'avui: valoritzacions concretes per fer la concreció de les valors infinitessimals, múltiples, de cada poeta nostre.

Si la batuta cúbica de Marinetti ha volgut anihilar temes antics, convingam en que ni la cançó llunàtica ni la geòrgica no han patit i en que ha estat massa curta la palanca—batuta=cubo—per aterrar els motius poètics de tota la vida. Una escola estètica—lírica—que no més cante les harmonies dels motors, tota màquina i les forces del múscul, fora una escola d'insuficiències. Una màquina d'escriure té una bellesa, clar està, innegable en l'útil i una poesia en l'art de la seua obra; però així mateix la té una posada de sol o una tonada pastoril, encara que hi ha per aquestos temes una abundosa literatura malaltissa. Altrament, si a les estètiques d'*avant guerre* llurs bons conreadors d'avui limitassen els temes que el científisme, el maquinisme, ha aportat a la civilització, foren mortes de violenta mort.

Per açò creiem que la poesia valenciana deu situar-se cara a tots els vents i cantar totes les veus però d'una manera nova—metàfora a tot gas—la pauta de la qual està entre el jazz-ban i el maquinisme, entre el so més antic que el folk-lore trobar pugua i el so de l'últim motor d'explosió que la ciència llance a les febres civilitzadores.

Tractem de postular:

El poeta, tot i fent poesia,—ens referim a la del nostre país car ara ens desinteressem de tota altra forana poesia nacional—recobra l'ànima de la terra.

La tasca a fer és la que neix de l'eclecticisme per les escoles estètiques, (som els escriptors vernaculars sobrevivents de l'antic naufragi del verb; boguem i fem via en mig d'indiferències que de tant en tant es mouen en tempesta per ofegar-nos).

Hem de fer-nos escoltar per l'amalgama de diverses intel·ligències i sensibilitats. Hom ha de cantar amb tots els tons de totes les cordes.

Mentre uns demanen la cultivació dels avantguardismes, altres desitgen les acadèmies. (Res en contra dels poetes d'acadèmia, però sí molt en contra dels pastitxos academicistes).

Fora convenient que cada una escola tingués un públic; més exacte: que cada una diversitat de públic tingués el seus poetes.

La poesia diplomàtica o la diplomàcia de la poesia.

No obstant aquest eclecticisme que éticament és nociu—i històricament saludable—voldriem que els novells poetes valencians trencaren tots els ritmes, tot el ropatge en—

vellit i estantís pels anys i es llançaren a les novetats, no en sentíit snob, sinó en ànim revolucionador d'esperits, mancats com som del neguit de les masses.

Repetim:

Té l'escriptor vernacular una feina a fer paral·lela a la literatura: el poble; tasca més important i tan duradora—altíssima en eficàcia i dignitat—sense la qual la literària no té altre mòdul que el d'un anacronisme absurd o el d'una afecció simple i ximple i moridora.

La poesia pura, doncs, sota el signe del jazz o sota l'antitètic del maquinisme—ja veierem cóm rítmen alhora en civilitzades zones—deu ésser conreada passionalment i rebuda amb soroll d'aplaudiments per tots els que d'una manera o altra actuen en la cantxa de les nostres lletres.

Obrar en contra d'aquesta tesi fora pugilar en perjudici, creiem, de la pròpia literatura i de la pròpia terra. I qui normalitze els seus ideals en qualsevol d'aquestes dues ensenyas—tan unides en una mateixa finalitat—no podrà separar el seu goig del goig de vida de qualsevulga escola literària normal.

Rondalla de Rondalles

(Acabament)

no més així, dolcet, dolcet, pero giton que la rabosa ve pel món i qui tinga cucs que pe-le fulla, que a mi tant me s'hi dona blanc com negre i passa Galana. Ells contents, jo bagat, i en la serra apedrega, com solia dir mon sogre, que ja està en la veritat i jo en la mentira.

Ara *sus* tornant al nostre assumpte (que ja conec que'l trenque massa) dic i torne a dir que tan i mentres que'l Notari anava embolicant la cosa amb raons i mitjes lliures per a fer la barba a uns quants, *susuí* que'l pobre Pep (Déu que li aide) o siga per la tragan-tona que li daren, o perque en realitat estava fet un abeurador de coloms, per tant de forat com tenia de les bales, sense fer ponderació; dic que no pareixia sinó un Sant Llàtzer, tot esbalaït, com si tinguera el món damunt: de tal manera, que bé podien dir que havien caigut de la paella en les brases, i que'l feen anar de Rodes a Pilars.

Per esta causa, estan vostés?, se mogueren molts (i els més de capa llarga i peixos grossos d'aquells que no's poden seure de valents) a veure com lliurar al pobre que estava en lo garlito i tapar la boca als malicciosos; perque encara que era veritat que'l cas era molt fort i que havia pegat gran campanada, era cosa que enternia àdhuc les penyes, veure que sols nostre pobre Pep de Quelo estava a les banyes del bou i com un got entre dos pedres, i més, quan tots sabien que si no era home sense pero, a lo menys no tenia la cua de palla i havia vixcut sempre redó: perque el major mal que podia acumular-se-li venia a reduir-se a que era algo mulenc i *voló golondrina*.

No obstant, ¿creuran vostés que'l sacre del Notari es fea dur d'orella i que vaindre descaro per a dir-los que *hoc* es neutre? Pues ell no cal dir que açò és conte de vella ni que m'ho trac de mon caputxo; que jo conec subjecte que s'encontrà en la embarrerada i conta lo mateix. Per a que vostés pensen de ahí, quan gran penyora era i com anava darrere dels peluques. Pero, voto al dos de bastos! que la entengueren ben entesa, perque l'amenaçaren quatre o cinc ànimes de cànter d'aquells més ventolers i braus, que tant se'ls dóna menjar el pa ací com en les Índies, que com se fera de regalar i no tratara de xafar del *tris al tras* aquell negoci, de son compte anava el donar-li de calent i assaonar-lo de *potenti*. I encara hagué qui apretà més la clavilla dient-li, clar i ras, o que fera els impossibles per a fer-lo eixir per baix la corda, o que anara aparellant l'hatet, perque per lleu li daria per a salsa, així com qui no ho fa.

L'home que oixqué allò, li va caure la gota mortal de ple a ple i s'hagué de deixar munyir i moltes gràcies, perque la cosa anava ja de mala data i el portaven sobre l'ull. Munyit que fon, vostés m'entenen?, es seguix com una bala que posaren draps calents i es tirà terra per damunt com si fora adobar cosis i llibrells i no se'n parle més.

Girem ara la fulla i tornem a la delicada de Gandia a veure cóm li va en son ba-

tisto! Vostés ja s'enrecordaran (i si no fàcen me mercé de recordarse'n) com se quedà en lo cuarto estomordida i sense polsos; pues ara han de saber vostés mateixos, que així com entengué per *recos mecos* que Gimo del Portal (bon pos que tinga) feu boca de *bolsillo* i que estava ja guardant la llàntia, li tornà a pendre el desmai doble més fort que l'altra volta; de tal modo, que si's descuida un poc també haguera petat, i d'esta forma (parlant de teulades en avall) hauriem acabat en los torrons; perque mort el gos morta la ràbia. Pero volgué la malaventura, per no dir altra cosa, que poquet a poquet reviscolà i per fi es posà bona altra vegada i torna li la trompa al xic, perque la mateixa dóna els mateixos pecats i açò no hi ha ningú que ho pugua remediar.

Es dir en bon romanç, que encara que se li feu la pasta agra, morint-se-li el seu Gimo, no per això volia obrir els ulls ni juntar els berenars amb Pep de Quello, perque (com han oït vostés) sempre se li entoixà un bobo de Còria i un ase dret i fet i lo menys que ella pensava era en coses bufaneres.

No obstant, com tenia a la tia Bajuana penjada de la orella i ésta li predicava tot lo dia que ja que li venia el pic a la escampilla, que li botara foc, que lo que està en lo co ve és peix, que no tinguera que ser simple de panxa, que mirara que'ls pardals se li envolaven ja del niu, i que promte seria menester fer-li fumet de cansalada; que després, hauria d'anar a besar la estola a algún pollós i plàzia a Déu que l'encontrara. I per a remajar el clau, que no's ficara en si era guapo o no el que havia de pendre per marit, que en apagar la llum tots són iguals i encara afegia que a ella i a totes les demés, lo únic que'ls importa és tindre un home al sà i al pla. Com dic puix, com li embocà tota esta càrrega tancada i encara moltes altres que no resa la història, la gica feu de les tripes cor i tingué de bé a bé el deixar-se capdellar i no respirar per la ferida fins veure en qué paraven les coses.

En mig de tot açò vostés no pensen que'l Retor dormia; perque també estava en la dansa i feu molt bon paper *respective* tocant a lo mateix. Vull dir, que com no era capellà de campaneta ni algun doctor de secà, sinó un home de gran quedo que parlava amb molt d'acord i que savia sa mà dreta, me li donà una felpa a la gicuela que la posà de volta i mitja.

Pero qui més apretà el *quid* de la dificultat i feu eixir lo suc de la taronja fon l'alcalde, que Déu guarde molts anys; perque vostés han de saber, que encara que era un químic molt estrambòtic i ridícul, com el ditxós casori tenia a tot lo poble fet un bordell ben acabat, que no hi ha més?, l'home es volgué espolsar les puces i llevar-se la càrrega de damunt i així, qué feu? Aguàrden-se i voran.

Prengué, com dic, i obrant de sa absoluta, cridà a sò de trompeta als parents de Pep de Quello i de la gica i congregats que foren, com era farfallós, amb aquella llengua de draps que Déu li havia dat, els pegà una estufarrada que no té remei, sinó que els la tinc de referir i fon d'esta manera!

«A cavallers! vostés ja saben que entre amics no cal tovalles i així vull cantar-los la cartilla per a que després no'm prenguen el rave per les fulles i em se queixen de que no'ls he parlat en plata. Baix d'este presupost, de mi tot lo que vullguen, pero de la vara no n'allargaré dos dits encara que siga a mon germà; perque primer jo, que a mi ningú m'ha de traure la puça de la orella. El poble està per a pegar un esclafit i a punt de que nos perdam tots en un dia, no més per eixe diablet de les beceroles que tant de temps que'm porta a la jovenalla revolta i desinquieta. Puix joestic embarrerat en que o s'ha de casar dins de quinze dies, *velis nolis*, o li han d'eixir a la cara les morts que s'han fet per culpa d'ella; i avejam si una vegada trauré els peus de la alforja, que açò si u de quan en quan no llançara alguns rejius i no's donara aire, em pareix a mi que li pujarien a cavall i que'l tindrien per un escurapous o com si fora de la Alcora. Vostés vegem d'arreglar-ho, perque ho faré millor que ho dic, i ací no haurà «tío pásame el río» que prou... tinc sufrides. La ferreta està plena de marors, com vostés saben molt bé, i no serà raó que després ens vinga el mal de les rates que ho fan uns i ho paguen altres. I a fe que no... fora rogle, no, que bé conec... i ja saben vostés que so profeta de mal any. Conque ací lo que ham de fer és llançarnos el gos mort i emparellar a Pep de Quello amb Eufracieta i al bordell quimeres i ruidos. Sinó, des d'ara dic que mal rascany tin-

dran, tant uns com altres, perquè els carregaré la Llei a males penes i enteraré als jutges de València i voran com se descobreia empanada, i el bou empiulat que ix, i llavors serà ella. Esta és la idea que jo porte i no fas compte de retractarme per quant val lo món. Si alguns tenen que dir en contra d'esta cosa, que parle per Saturno, que jo els escoltaré de bona gana.»

Vostés parlen? Anem, obliguen la boca! Puix lo mateix parlaren aquells prohoms; perquè fent-se càrrec que l'alcalde dia l'Evangelí i que els estava molt a compte el obeir-lo sense rèplica, ni xistaren ni mistaren, sino lo que feren fon, abaixar el cap, dar-li les gràcies i tratar de compondre el casament en l'hora, que és lo que tots volien.

Anaren puix, com dic, a casa d'Eufracieta i li apretaren els dogals ben apretats; de modo que veent ella que la candela s'apagava i fent-li força lo que la tia Bajuana li havia predicat, hagué de dar el si i quedaren tots contents com uns rossinyolets. Pero qui es posà de gorja més que tots, fon Pep de Quelo (el pobre que ja s'havia fet el compte del perdut i veures ara damunt de la roda de la fortuna, que burlam?, només que no es parlava amb tots) i dins poc temps es posà tan bell i gros com si l'hagueren unflat per la garreta.

La gica també es feu a la pressa roja com un perdigot i lluenta com una espasa, perquè com els pesadumbres no crien bona sang, s'havia posat com una canya i tan perduda que donava compasió; pero així que es resolgué a dir amén a tot, com si hagueren posat oli en un cresol.

Pero lo que són les coses del món! No obstant que s'havia remat tant pel casament i que estava la cosa ja cuallada, amb tot i això hagué dares i tomares i estigué molt prim de desvanir-se com el fum i de parar en aigua de cerraques; perquè sobre el dot i els interesos i sobre els tratges i vestits del albalot, hagué molts alts i baixos de una i altra part i es tragueren les bragues fortament. Els parents de Pep de Quelo es deixaren dir que l'havien enganyat de barra a barra i que Eufracieta no li arribava a la sola de la sabata perquè ells... mes alt que ella. I els altres, com també es pensaven tocar lo dit en lo cel, la construïen per la part contrària i tot era llançar sang i dir-los cara a cara que no's pensaven ser gent de faldó gros, ans bé, entenien ser tan bons com ells i que si la gica estava pobra, el nóvio era un home sense suc ni muc i un tros de carn batejada que no servia per a res.

La cosa, estan vostés?, passà encara més avant i es feren vàries quixotades, tirant-se els uns als altres moltes flastomies, i si no haguera segut per un frare caputxí, campana grossa de la seua religió, que per acàs estava allí i els llevà la bena dels ulls, tal volta, i sense tal volta, hagueren aplegat a les immediates i el casament s'haguera quedat tan verd com ans. Pero gràcies a Déu arribà a *venit* i en lo dia de la nóvia tots menjaren palla en un pesebre i estigueren ben de taina; perquè tiraren el barret al foc com aquell que diu, i hagué un *adolibit* i una Troia que tot anava al vol i *muérase la muerte* que solia dir mon pare. Convidaren a tota la terreta en junt i en crent i hagueren vist vostés que es mogué una baraunda que no tenia fi. Més que molt, si ampraren tots els entruperis, jarracs i atifells del poble i feren una boda que no l'han vista els nats. De tot hi hagué a *tente bonete* i a porrillo i per a dar i vendre. La broma, per lo consegüent, fon tan borratxa, que si dic que se'n ixqueren fora to, no trauré llarg i arrimat. El fandango i serengue anaven calentets com a dimonis; i aire que's socarra l'arròs!

A Pep de Quelo li feren ballar el paperet i després li suplicaren que diguera la Relació del Nas i els deixà amb la mèl en la boca i venent bamba. La nóvia també feu diablures en lo ball i els cantà unes seguidilles que d'allí al cel. Adhuc els consogres tragueren forces de flaqueza i digueren algunes matraques i coloquis d'allò més florejat. Que ens cansem? En dir a vostés que tots soltaren les rodetes, que hagué canet a ple, i que la funció durà fins allà al cul de la nit, quan volia ja rallar el dia, està dit tot.

Per últim, s'acabà i havent-se'n anat tots per baix i a casa, els nóvios se gitaren *mano a mano* en la pau de l'àngel i bona nit cresol. Lo que es seguí d'ahí, fon que com s'abraçaren tan cumplidament en la creu del matrimoni, tots los anys ous i colomins; i búscali la manta.

FI

NOTES

La Conquesta de Mallorca.—Escriu el senyor T. G. a *La Publicitat* del 1.º de setembre sota aquest mateix epígraf:

«L'any que ve, més exactament, el 5 de setembre de l'any que ve, s'acomplirà el seté centenari de l'expedició del rei en Jaume que havia de culminar amb la conquesta de Mallorca. En igual data de 1229, en efecte, es feia a la vela, al port de Salou, l'estol que convertiria en tangible realitat aquell somni nat en una sobretaula d'En Pere Martell, de cara a la mar bruzeit d'aventures. La illa de beutat legendària seria presa als sarraïns i guanyada per als nostres reis. L'any que ve serà, doncs, festa a Mallorca. Hauria d'ésser-ho, amb una mica de generositat, d'Alacant a Maret, d'Alguer a Fraga, dels Alps al Pirineu.»

València té l'obligació moral d'associar-se a les festes de Mallorca, el deure de festejar la data i d'organitzar el viatge d'uns joves a la capitalitat de les Mallorques per demostrar que en fer acte de presència i de prendre part en qualsevol festeig del centenari hom té consciència del significat ètnic que la commemoració representa.

C. S.

Targetes postals.—Anem a fer l'elogi d'unes targetes postals...

Clar és que no són aquestes targetes en les quals (quines tintes més terriblement blaves!) hi ha una jove molt formosa donant-li un bes a un jove que tendria molt de gust en sentir que li dien formós.

Clar és que no són aquestes targetes en les quals (quina policromia més tronada!) hi ha torejadors actuant per a delícia dels estrangers que se n'enduen col·leccions.

Clar és que no són aquestes targetes en les quals (quin gust més arbitrari!) es representen «vistes» de València que més valdria que no foren «vistes».

Es tracta d'una col·lecció de targetes postals editades per l'industrial Estanislau Machí i que reproduïxen testes—magníficament dibuixades pel gran dibuixant Lluís Dubon—de Teodor Llorente, Blasco Ibáñez, Eduard Escalante, Joaquín Sorolla, Ignasi Pinazo, Manuel Benedito i altres.

Machí ha titolat la col·lecció «Els homes de València» i ha fet la propaganda en llengua valenciana. Li desitgem l'èxit que es mereix. I es mereix un èxit gran.

Veus d'Occitània

OC, la revista fraterna; la que amb justícia es pot anomenar orgue de totes les llengües occitàniques, publica en el seu últim número una afectuosa ressenya de la celebració de la II Taula de Poesia haguda en nostra ciutat.

Es molt d'agrair la minuciositat de detalls i exactitud amb que la informació és feta. I per si açò fora poc, acaba ésta amb el següent paragraf que copiem íntegrament: «Qu'il sachent bien, les Almela i Vives, les B. Artola, les J. Bayarri, les F. Miñana, les E. Navarro-Borràs, les C. Salvador, les M. Thous Llorens, les S. Verdeguer, que nous les suivons de tout notre cœur et qu'*OC* serait heureux

de pouvoir publier souvent des textes valenciens.»

Creem que els poetes valencians deuen correspondre a tan gentil convit. Mercés, mercés!

Un bell gest

A la capital francesa s'ha celebrat recentment la 20.ª Semana Social. A París han acudit representacions de tots els nuclis socials catòlics del món. El nostre estimat amic Josep M.ª Esteve Victòria també ha assistit i és gràcies a ell que podem donar esta nota que a nostres lectors ha de plaure segurament.

En honor als congressistes estrangers fon celebrada una festa on feren ús de la paraula diversos congressistes, cada u en la seua llengua. A Esteve Victòria li tocà parlar en nom dels altres valencians que l'acompanyaven. L'amic Esteve fent-se càrrec de la transcendència del moment, va emprar el valencià en el seu parlament, que va ser excel·lentment acollit per tots els presents.

L'orador es va portar com qui és; enamorat de la nostra llengua que sap honorar-la sempre que troba ocasió.

¡Dóna goig de vore cóm, mentres a la nostra terra és preterida, fora de casa se li otorguen els mereixcuts honors!

NOTICIARI BIBLIOGRÀFIC

Caràcter, de Juan Lacomba.

Llibre castellà de poemes, primer quadern de «puerto» revista que com índex de literatura i art apareixerà en València dins d'unes setmanes, és aquest del que ens és grat parlar en nostres pàgines no obstant llur remarcada significació de tots coneguda. Se tracta, però, d'un gran poeta valencià, i jove, al qui la literatura castellana ha robat el cor—com a tants de nosaltres en la nostra primera joventut— i que té força condicions per a escriure en la llengua materna i fer en ella tot quant fa en la que usa—i segurament, absolutament definitiu; se tracta d'un excel·lent avantgardista i d'un llibre tot ell cuallat de poesia pura.

Lacomba ha teixit els poemes de «Caràcter» amb les sedes viroladas de la metàfora. Defuig l'anècdota i defuig el joc tipogràfic. Antípoda dels clàssics és sincer amb la pròpia estètica subjektivista. En els 52 poemes que formen el volum—elegant edició de la Tipografia Moderna— es repartix l'ànima del llibre la qual apareix totalitzada en cada un d'ells.

Per vegada primera, constatem, té València un ver poeta de llengua no vernacular. Sembla que en afers de literatura no es poden fer profecies. La poesia ens era excel·lent en plomes, en verb valencià. Ara, al costat dels millors valencians hi ha Lacomba poeta en llengua castellana. Ens dol que no escriga habitualment en la veu de la terra perquè el poeta de «Caràcter» és un esteta i, encara, un mediterrani que gloriejaria força i amb llums ben brillants en el nostre cel literari.

Qui vulga gustar novetat i poesia podrà anar a trobar «Caràcter» on l'exposa Lacomba, aques-

jove que viu cara a la mar, dins de la llum i de la blavor, cantora.

EDICIONS EL LLAMP

C. S.

Un nou llibre de Joan Povill i Adserà

Ha aparegut ja el nou llibre del pulcre i llorejat poeta, En Joan Povill i Adserà, triomfador enguany als Jocs Florals del Rosselló.

El llibre al·ludit, III volum de la col·lecció «Edicions El Llamp», és una novel·la de caràcter històric i porta per títol: «Esclavitud». Va prologat pel gran dramaturg català, N'Ambrosi Carrion, el qual d'una manera bellíssima, fa un estudi de la personalitat poètica de Povill i Adserà.

Hom preveu un èxit falaguer pel llibre i pel seu autor.

El cavallers de Vinatea, J. M. Bayarri.

Esta és una obra plena de comunicatiu fervor. Efemèride valencianista en molta part autobiogràfica i document per a l'esdevenidor del valencianisme d'ara.

Passen les figures—els cavallers—deixant se endevinar l'onomàstic a través dels noms suposats i passa l'entusiasme de Bayarri—proa tallant la indiferència valenciana—arborant en flama molts cors valencians que, dissortadament, sols els dura la ignició lo que un foc follet. Per xo serien de desijar molts llibres de prosa com esta. Ací, al menys, sabem el que pensa Bayarri de un grapat de proble-

mes. Quànts valencianistes serien capaç de fer altre tant?

La fe robusta de Bayarri retrotrau el pensament a temps de lluita i persecusió cristiana, per a vindre demostrant, fins avui com este ideari religiós és connatural; és el fons racial que, malgrat els empelts diversos a través dels segles, rau valencianíssim fins arribar a florir en estos «Cavallers de Vinatea» que seran el rent suficient a un poble.

De la història, de la economia, de l'art i de tantes coses trau Bayarri motius, argumentacions, entusiasmes, per a conimoure als valencians. No li és prou a sa activitat múltiple la rima, que tantes vegades en ses mans pren un tó catequista, i ha emprat la prosa nervuda, rica de suggerències i frequentacions bibliogràfiques. Al nostre parer li manca a este llibre una espècie de jardinet on el lector poguera meditar el que acaba de llegir refrescant a l'ombra del lirisme plàcid o contemplant perspectives falagueres pels caminals de l'art. L'autor sap pintar-ho destrament quan s'ho proposa i no creiem que ací haguera perjudicat una mica d'intel·lectes novelesc o simplement un diapasó més variat.

Ignasi Villalonga ha posat un petit pròleg al llibre de nostre company remarcant bé les característiques de Bayarri.

A tots dos felicitem.

Este número ha passat per la censura governativa

:: Els tresors de nostra llengua
són posats a preus que tots poden pagar.

LA CRÒNICA DEL REI JAUME I

i

LA CRÒNICA DE MUNTANER

(A 2 pessetes el volum.)

De Francesc Almela i Vives

LA CATEDRAL DE VALENCIA

(Un volum 2'75 ptes.)

SAN VICENÇ FERRER

(Un volum 1 pta.)

Els nostres clàssics: Tirant lo Blanch (IV volums a 7'50 ptes. un). Poesies de Ramón Lull, (4'50 ptes.) Eximenis, contes i faules, (4'50 ptes.) Ausias March, Bernat Metge, etz.

Els trobareu a totes les llibreries, o enviant l'import per Gir Postal, us serà remès el que demaneu per

EDITORIAL BARCINO

Portaferrisa, 17. — BARCELONA

S. Aranda

MARMOLISTA LAPIDARI

Creu Nova, 16 i Miñana, 15

VALENCIA

TAULA

DE LLETRES VALENCIANES

a Barcelona la

trobareu a la

Llibreria Americana

Rambla de les Flors, 31